

บทสรุป

ปัญหาการใช้แรงงานเด็กในสังคมไทยปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากปัญหาความยากจนและความขาดแคลนของประชากรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการตื่นรนเพื่อที่จะเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ดำรงชีวิตให้อยู่ได้ในสังคม เด็กต้องถูกส่งเข้ามาทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรมและสถานบริการต่าง ๆ ด้วยมีความหวังว่าจะได้แบ่งเบาภาระครอบครัว และหาเลี้ยงตนเอง ถึงแม้กฎหมายการคุ้มครองแรงงานจะมีครอบคลุมถึงการคุ้มครองการใช้แรงงานเด็กด้วยก็ตาม ถึงกระนั้น บรรดานายจ้างผู้ใช้แรงงานเด็ก ต่างก็ยังคงใช้ความมีอำนาจเหนือกว่าทั้งในด้านกำลังทรัพย์และอำนาจหน้าที่ของตนเอารัดเอาเปรียบเพื่อผลประโยชน์ของตนโดยหลีกเลี่ยงกฎหมาย ในบางครั้งมีการแสดงอำนาจ ด้วยการกดขี่ ทารุณ จนถึงขั้นพิการหรือถึงแก่ความตาย ดังนั้นคณะกรรมการ "สิทธิมนุษยชนเพื่อเยาวชน" คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เล็งเห็นปัญหาดังกล่าว และมีความต้องการให้เยาวชนได้รู้ถึงสิทธิของตนในด้านต่าง ๆ เมื่อถูกใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม คณะกรรมการฯ จึงได้จัดทำ "สิทธิมนุษยชนเพื่อเยาวชน" ขึ้น ในรูปแบบของหนังสือการ์ตูนและเกมส์ เพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก และสิทธิมนุษยชนให้แก่ เยาวชน โดยทั้งสองดังกล่าว ยังมีได้ถูกนำออกเผยแพร่ในการให้ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กแก่เยาวชน

ผู้วิจัยเห็นว่า สองสิ่งดังกล่าวเป็นสื่อที่น่าสนใจ และนำศึกษาจึงได้ศึกษาถึงประสิทธิผลของสื่อทั้งสองดังกล่าวนี้ ในด้านการให้ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กแก่เด็กนักเรียน โดยทำการทดลองใช้สื่อทั้งสองกับเด็กนักเรียนในส่วนภูมิภาคและเด็กนักเรียนใน เขตกรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลงานวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไข สื่อทั้งสองประเภทดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ก่อนการนำไปใช้จริง ในกาลข้างหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษาเรื่อง เปรียบเทียบประสิทธิผลของหนังสือการ์ตูนและ เกมส์ ในการให้ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก ในครั้งนี้ มีดังนี้

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของหนังสือการ์ตูนเรื่องบุญมาและ เกมส์ที่อดลูกเต๋าได้บันได ในดารให้ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กกับตัวแปรต่าง ๆ คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และภูมิฐานะของเด็ก

3. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของเด็กนักเรียนที่มีต่อสื่อหนังสือการ์ตูนเรื่องบุญมา และเกมส์ทอดลูกเต๋าได้บันได

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงได้นำมากำหนดสมมุติฐานการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เด็กนักเรียนมีระดับความรู้ในเรื่องกฎหมายแรงงานเด็กเพิ่มขึ้นหลังจากรับสื่อหนังสือการ์ตูนเรื่อง บุญมา

2. เด็กนักเรียนมีระดับความรู้ในเรื่องกฎหมายแรงงานเด็กเพิ่มขึ้นหลังจากรับสื่อเกมส์ทอดลูกเต๋าได้บันได

3. หลังจากรับสื่อชนิดเดียวกัน เด็กนักเรียนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาต่างกัน มีการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กต่างกัน

4. หลังจากรับสื่อชนิดเดียวกัน เด็กนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและเด็กนักเรียนในส่วนภูมิภาคมีการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กต่างกัน

5. ประสิทธิภาพของสื่อหนังสือการ์ตูนเรื่องบุญมา และประสิทธิภาพของสื่อเกมส์ทอดเต๋าได้บันได ในการให้ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กไม่มีความแตกต่างกัน

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ศึกษาเฉพาะกรณี ทำการศึกษาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากเด็กนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค ทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการจับสลากรายชื่อจังหวัด อำเภอ โรงเรียน และในขั้นสุดท้ายใช้วิธี accidental sampling ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างไว้ 200 ราย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกให้รับสื่อหนังสือการ์ตูน 100 ราย และกลุ่มที่สองให้รับสื่อเกมส์ 100 ราย ทดสอบความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยแบบทดสอบที่สร้างขึ้น

ในการวิเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาวิเคราะห์ผลทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ spssx และวิเคราะห์ผลด้วยมือ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ผลได้แก่ การหาค่าร้อยละ t-test และ Chi-Square (χ^2)

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยสรุปได้ดังนี้ คือ

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มตัวอย่างที่รับสื่อหนังสือการ์ตูนในครั้งนี้ มีจำนวน 100 คน มีภูมิลำเนาในเขต จังหวัดสุรินทร์ นครราชสีมา เชียงใหม่ และกรุงเทพมหานคร แบ่งละ 25 คน เป็นเพศชาย 59 คน เพศหญิง 41 คน มีอายุระหว่าง 11-19 ปี ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 12-14 ปี มีระดับ การศึกษาดังนี้คือ ประถมศึกษาตอนต้น ประถมศึกษาตอนปลาย มัธยมตอนต้น และมัธยมตอนปลาย ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 43) บิตามารดา (คนโตคนหนึ่ง) ที่มีอาชีพ เกษตรกรรับจ้าง ค้าขาย รับราชการ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ส่วนใหญ่มีบิดามารดาที่มีอาชีพค้าขาย (ร้อยละ 32) และรองลงมาคือ อาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 25)

2. กลุ่มตัวอย่างที่รับสื่อเกมส์ในครั้งนี้ มีจำนวน 100 ราย มีภูมิลำเนาในเขตจังหวัด สุรินทร์ นครราชสีมา เชียงใหม่ และกรุงเทพมหานคร แบ่งละ 25 คน เป็นเพศชาย 45 คน เพศหญิง 55 คน มีอายุระหว่าง 11-12 ปี ส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 13-14 ปี มีระดับการศึกษา คือ ประถมศึกษาตอนปลาย มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งส่วนใหญ่มีการศึกษา ในระดับมัธยมตอนต้น (ร้อยละ 41) มีบิดามารดา (คนโตคนหนึ่ง) ที่มีอาชีพเกษตรกร รับจ้าง ค้าขาย รับราชการ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ส่วนใหญ่มีบิดามารดา มีอาชีพเป็นเกษตรกร (ร้อยละ 40)

การทดสอบสมมุติฐาน

จากการทดสอบสมมุติฐาน 5 ข้อ ปรากฏว่าผลของการทดสอบสมมุติฐานมีดังต่อไปนี้ สมมุติฐาน ข้อที่ 1 ได้รับการทดสอบว่าเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือหลังจากเด็กนักเรียนได้รับสื่อหนังสือการ์ตูนแล้ว มีระดับความรู้ในเรื่องกฎหมายแรงงานเพิ่มขึ้น สิ่ง ที่พบเพิ่มเติมคือ หลังจากได้รับสื่อหนังสือการ์ตูนแล้ว เด็กนักเรียนที่มีภูมิลำเนา ทั้ง 4 จังหวัด มีระดับความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

สมมุติฐานข้อที่ 2 ได้รับการทดสอบว่าเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ หลังจากเด็กนักเรียนได้รับสื่อเกมส์แล้ว มีระดับความรู้ในเรื่องกฎหมายแรงงานเพิ่มขึ้น สิ่งที่พบเพิ่มเติม คือ หลังจากรับสื่อเกมส์แล้ว เด็กนักเรียนที่มีภูมิลำเนา ทั้ง 4 จังหวัด มีระดับความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

สมมุติฐานข้อที่ 3 ได้รับการทดสอบด้วยการเปรียบเทียบตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา ที่ต่างกันและรับสื่อประเภทเดียวกัน พบว่า

3.1 สื่อหนังสือการ์ตูน

3.1.1 เพศต่างกัน หลังจากสื่อประเภทเดียวกันแล้วไม่มีความแตกต่างกันในระดับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก

3.1.2 อายุ ต่างกัน หลังจากรับสื่อประเภทเดียวกันแล้ว ไม่มีความแตกต่างกันในระดับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก

3.1.3 ระดับการศึกษาต่างกัน หลังจากรับสื่อประเภทเดียวกันแล้ว มีความแตกต่างกันในระดับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก อย่างระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3.2 สื่อเกมส์

ได้รับการทดสอบแล้วพบว่า การทดสอบตัวแปร อายุ เพศ และระดับการศึกษา นั้นไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ

3.2.1 เพศต่างกัน หลังจากรับสื่อประเภทเดียวกันแล้วไม่มีความแตกต่างกันในการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก

3.2.2 อายุต่างกัน หลังจากรับสื่อประเภทเดียวกันแล้วไม่มีความแตกต่างกันในการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก

3.2.3 ระดับการศึกษาต่างกันหลังจากรับสื่อประเภทเดียวกันแล้วไม่มีความแตกต่างกันในการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก

สมมุติฐานข้อที่ 4 ได้รับการทดสอบด้วยการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในระดับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก ระหว่างเด็กนักเรียนที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานคร และส่วนภูมิภาค มีดังนี้

4.1 เปรียบเทียบความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กหลังจากรับหนังสือการคุ้มครอง

พบว่า

4.1.1 การเปลี่ยนแปลงระดับความรู้ระหว่างเด็กนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดสุรินทร์ เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ระดับการเปลี่ยนแปลงความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กของทั้งสองจังหวัดข้างต้นมีความแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

4.1.2 การเปลี่ยนแปลงระดับความรู้ระหว่างเด็กนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดนครราชสีมา เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ระดับการเปลี่ยนแปลงความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กระหว่าง จังหวัดทั้งสองมีความแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

4.1.3 การเปลี่ยนแปลงระดับความรู้ระหว่างเด็กนักเรียนในกรุงเทพมหานครและจังหวัดเชียงใหม่ ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ระดับการเปลี่ยนแปลงความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กระหว่างจังหวัดทั้งสอง ไม่มีความแตกต่างกัน

4.2 เปรียบเทียบความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก หลังจากรับสื่อเกมส์

พบว่า

4.2.1 การเปลี่ยนแปลงระดับความรู้ระหว่างเด็กนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดสุรินทร์ ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ระดับการเปลี่ยนแปลงความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก ระหว่างจังหวัดทั้งสองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

4.2.2 การเปลี่ยนแปลงระดับความรู้ ระหว่างเด็กนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดนครราชสีมา ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ระดับการเปลี่ยนแปลงความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก ระหว่างจังหวัดทั้งสอง ไม่มีความแตกต่างกัน

4.2.3 การเปลี่ยนแปลงระดับความรู้ระหว่างเด็กนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดเชียงใหม่ ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ระดับการเปลี่ยนแปลงความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กระหว่างจังหวัดทั้งสอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

สมมุติฐานข้อที่ 5 ได้รับการทดสอบแล้ว พบว่าไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ประสิทธิภาพในการให้ความรู้ เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กแก่เด็กนักเรียนของสื่อหนังสือการ์ตูนและ ประสิทธิภาพในการให้ความรู้ เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กแก่เด็กนักเรียนของสื่อเกมส์ มีความแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสื่อ

1. สื่อหนังสือการ์ตูน

- 1.1 เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ชอบหนังสือการ์ตูนเรื่องบุญมา (ร้อยละ 93)
- 1.2 เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ ชอบภาพ สี ขนาดและรูปเล่มของสื่อหนังสือการ์ตูนเรื่องบุญมา
- 1.3 เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าลักษณะตัวหนังสือที่ใช้ในสื่อมีลักษณะที่อ่านง่าย
- 1.4 เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ให้เหตุผลของการชอบสื่อหนังสือการ์ตูนเรื่องบุญมา คือ เป็นสื่อที่ให้สาระน่ารู้ และรองลงมาให้ความเห็นว่า เป็นสื่อที่สนุก
- 1.5 สำหรับเด็กนักเรียนที่ไม่ชอบสื่อการ์ตูนเรื่องบุญมาให้เหตุผลว่าไม่สนุก ตัวหนังสือมากเกินไป ไม่ต้องการเห็นภาพของเด็กต้องทนทุกข์ทรมาน
- 1.6 เด็กนักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจในเนื้อเรื่องของสื่อการ์ตูนทั้งหมด
- 1.7 เด็กนักเรียน ส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าสิ่งที่ควรแก้ไขให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้นคือ คำอธิบายเกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน อาทิเช่น คำว่า เงินรายปี ฯลฯ และเด็กนักเรียนบางส่วนมีความคิดเห็นว่าควรแก้ไขตัวหนังสือในบางหน้า เช่นใน หน้าที่ 16-17 และมีเด็กนักเรียนบางคนให้ความเห็นว่า สื่อนี้มีตัวหนังสือมากเกินไป
- 1.8 สำหรับบุคคลที่เด็กนักเรียนต้องการให้ได้รับสื่อหนังสือการ์ตูนเรื่องบุญมา ได้แก่ พ่อ-แม่ พี่น้อง เพื่อน เด็ก ๆ บริษัทจัดหางานและผู้ประกอบการเลี้ยงดูเด็ก ตามลำดับ
- 1.9 เด็กนักเรียนมีความคิดว่าจะนำสื่อที่ตนได้รับไปเผยแพร่เพื่อเป็นความรู้แก่บุคคลอื่นต่อไป

2. สื่อเกมส์ พบว่า

- 2.1 เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ชอบสื่อเกมส์ทอดลูกเต๋าได้บันได (ร้อยละ 95)
- 2.2 เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ชอบ ภาพ สี และขนาดของสื่อเกมส์ทอดลูกเต๋าได้บันได
- 2.3 เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ลักษณะตัวหนังสือที่ใช้ในสื่อ มีลักษณะที่อ่านง่าย
- 2.4 เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ให้เหตุผลของการชอบสื่อเกมส์นี้ว่าเป็นสื่อที่ให้ความรู้และสนุก
- 2.5 สำหรับเด็กนักเรียนที่ไม่ชอบสื่อเกมส์นี้ได้ให้เหตุผลว่าเป็นเกมส์ที่ง่ายเกินไป และไม่สนุก
- 2.6 เด็กนักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจในเนื้อหาของเกมส์ทั้งหมด
- 2.7 เด็กส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า สิ่งที่ต้องแก้ไขเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น คือ คำอธิบายเกี่ยวกับกฎหมาย เนื่องจากเด็กนักเรียนไม่สามารถเข้าใจในความหมาย อาทิ เช่น คำว่า "ทำงานล่วงเวลา"
- 2.8 บุคคลที่เด็กนักเรียนต้องการให้ได้รับสื่อเกมส์นี้ได้แก่ พ่อ แม่ พี่ น้อง เพื่อน นายจ้าง-ลูกจ้าง ครู เด็กยากจน ผู้ใช้แรงงาน ตามลำดับ
- 2.9 เด็กนักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดที่จะนำสื่อนี้ไปเผยแพร่เพื่อเป็นความรู้แก่บุคคลอื่น ต่อไป

จากความคิดเห็นของเด็กนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 200 ราย ในด้านความต้องการได้รับสื่อเพื่อรับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก พบว่าเด็กนักเรียนส่วนมาก ต้องการรับความรู้ในเรื่องดังกล่าวจากสื่อโทรทัศน์คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 68.0 รองลงมาได้แก่ สื่อเกมส์ (ร้อยละ 36) สื่อวิทยุ (ร้อยละ 34) สื่อหนังสือการ์ตูน (ร้อยละ 32) สื่อโปสเตอร์ (ร้อยละ 26) และสื่อเสียงตามสาย (ร้อยละ 4) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงประสิทธิผลของสื่อหนังสือการ์ตูนและเกมส์ในการให้ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กแก่เด็กนักเรียน และความคิดเห็นของเด็กนักเรียนที่มีต่อสื่อหนังสือการ์ตูนและ

เกมส์ ดังจะนำมาอภิปรายตามลำดับดังนี้

ลักษณะเบื้องต้นของข้อมูล

ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างด้วยวิธี accidental sampling ถึงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่าง 200 คน ที่มีลักษณะเบื้องต้นทางข้อมูลดังนี้ คือ เป็นเด็กนักเรียนชาย 114 คน เป็นเด็กนักเรียนหญิง 96 คน มีระดับอายุตั้งแต่ 11 ปี ถึง 20 ปี มีระดับการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาตอนต้นถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และมีผู้ปกครอง (บิดามารดา) ที่มีอาชีพเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาได้แก่ อาชีพค้าขาย

จากการที่ได้ลักษณะข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบไม่เจาะจง ทำให้ได้จำนวนระหว่างเพศ ระดับอายุ และระดับการศึกษามีความแตกต่างกัน และพื้นที่ทำการวิจัยส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ทำการเกษตรจึงทำให้มีจำนวนของผู้ปกครองของเด็กนักเรียนที่มีอาชีพเกษตรกร มากกว่าอาชีพอื่น ๆ

การทดสอบสมมุติฐาน

เพื่อศึกษาถึงประสิทธิผลของสื่อการ์ตูนเรื่องบุญมา และเกมส์ทอดลูกเต๋าได้บันได ในการให้ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก จึงได้มีการทดสอบสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

สมมุติฐานข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ที่ตั้งไว้ว่า เด็กนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงในระดับความรู้เพิ่มขึ้น หลังจากรับสื่อหนังสือการ์ตูน และหลังจากรับสื่อเกมส์ ผลการวิเคราะห์พบว่า เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เพราะหลังจากรับสื่อแล้ว เด็กนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีทางการสื่อสารของโรเจอร์ (Roger: 1973:49) ที่ได้อธิบายไว้ว่า การสื่อสาร คือกระบวนการของข่าวสารที่ถูกส่งไปยังผู้รับสารแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสาร จากงานวิจัยของสุรางค์รัตน์ ๓ พัทลุง (สุรางค์รัตน์ ๓ พัทลุง : 2520) และประสงค์ สุรสิทธิ์ (ประสงค์ สุรสิทธิ์ : 2515) พบว่า การใช้หนังสือการ์ตูนเพื่อให้ความรู้แก่เด็กนั้นทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากกว่าการอ่านหนังสือที่ไม่มีภาพการ์ตูน

สมมุติฐานข้อที่ 3 ที่ตั้งไว้ว่า เด็กนักเรียนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาต่างกัน ได้รับสื่อชนิดเดียวกัน มีระดับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กต่างกันผลการวิเคราะห์พบว่า เพศ และ

ระดับอายุต่างกัน เมื่อรับสื่อชนิดเดียวกันแล้ว ไม่มีความแตกต่างกันในระดับความรู้ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐาน สำหรับระดับการศึกษาที่ต่างกัน เมื่อรับสื่อชนิดเดียวกัน พบว่า มีความแตกต่างกันในการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก ผู้วิจัยคิดว่า การที่มีความแตกต่างกันในการเปลี่ยนแปลงความรู้ในเรื่องดังกล่าวเมื่อผู้รับสื่อมีระดับการศึกษาที่ต่างกันนั้น อาจจะเป็นเพราะว่า เด็กที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความสนใจ หรือมีความพึงพอใจในเนื้อหาของสื่อต่างกัน จึงทำให้การเปลี่ยนแปลงความรู้ภายหลังการรับสื่อหนังสือการ์ตูนจึงแตกต่างกัน ซึ่งรุ่งรัตน์ ศิริกิจวัฒนา (รุ่งรัตน์ ศิริกิจวัฒนา : 2529) รุจิรัตน์ ชูทองรัตน์ (รุจิรัตน์ ชูทองรัตน์ : 2525) และ ธนพล โล่ห์สุวรรณ (ธนพล โล่ห์สุวรรณ : 2525) ได้ค้นพบว่าระดับการศึกษามีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับความรู้ที่เพิ่มขึ้นได้

สมมุติฐานข้อที่ 4 ที่ตั้งไว้ว่า เด็กนักเรียนในกรุงเทพมหานครและในส่วนภูมิภาค เมื่อรับสื่อชนิดเดียวกันแล้วมีการเปลี่ยนแปลงในระดับความรู้แตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์พบว่า ส่วนใหญ่เด็กนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและเด็กในส่วนภูมิภาค ไม่มีความแตกต่างกันในด้านการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้

สมมุติฐานข้อที่ 5 ที่ตั้งไว้ประสิทธิผลของสื่อหนังสือการ์ตูนและประสิทธิผลของเกมส์ในการเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กไม่แตกต่างกันผลการวิเคราะห์พบว่า ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบ พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยของสื่อเกมส์สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของหนังสือการ์ตูน ซึ่งผู้วิจัยคิดว่า อาจจะเป็นเพราะสื่อเกมส์สร้างความสนใจเด็กได้ดีกว่า หนังสือการ์ตูนและในการสอบถามความคิดเห็น พบว่า เด็กชอบสื่อเกมส์มีจำนวนมากกว่า เด็กที่ชอบหนังสือการ์ตูน

ความคิดเห็นของเด็กนักเรียนที่มีต่อสื่อหนังสือการ์ตูนและเกมส์

จากการวิจัยพบว่าเด็กส่วนใหญ่ชอบสื่อที่ตนได้รับในครั้งนั้นคือ สื่อหนังสือการ์ตูนหรือสื่อเกมส์ แต่บางคนถึงแม้ชอบสื่อที่ตนได้รับก็ยังต้องการให้แก้ไขในบางสิ่ง อาทิเช่น ความหมายของคำต่าง ๆ ในสื่อ แก้ไขภาพวาด โดยเฉพาะเมื่อถามถึงลักษณะของสื่อที่ต้องการเด็กนักเรียนส่วนใหญ่ให้คำตอบว่าต้องการการ์ตูนหรือเกมส์ ที่มีสีสันสวยงามมีตัวหนังสือไม่มากนัก และอ่านง่าย มีขนาดหรือรูปเล่มที่พอดีสวยงามซึ่งลักษณะเหล่านี้ตรงกับที่ วิริยะ สิริสิงห์ (2524: 14) และสมทรง สัตถายัน (2515: ง-จ) ได้ทำการศึกษาไว้ถึงลักษณะของหนังสือที่เด็กชอบ

นอกจากนี้เด็กนักเรียนบางคนได้ให้ความคิดเห็นที่ไม่ชอบสื่อการ์ตูนหรือเกมส์ นี้เพราะทำให้เห็นภาพเด็กต้องทนทุกข์ทรมาน ผู้วิจัยคิดว่าการ์ตูนที่เด็กไม่ต้องการเห็นภาพนั้น ทำให้คิดว่าตนไม่ชอบสื่อความจริงแล้วเด็กเกิดความประทับใจและเกิดการจดจำแล้วเกิดความไม่สบายใจ จึงปฏิเสธที่จะรับสารและจากการที่เด็กนำตัวไปพัวพันกับเรื่องที่ตนอ่านจึงเกิดความสะเทือนใจและเกิดความกลัว ทำให้เป็นสาเหตุของความไม่ชอบสื่อดังกล่าว

จากการที่ใช้หนังสือการ์ตูนเป็นสื่อในการให้ความรู้ในเรื่องกฎหมายแรงงานเด็กนั้น พบว่า เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพหลาย ๆ ด้าน เช่น ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้นซึ่งตรงกับงานวิจัยของสุรางค์รัตน์ ณ พัทลุง และลาวรรณ โฉมเฉลา ที่ได้ศึกษาไว้ ซึ่ง ลาร์ริค (Larrick : 1964) ก็ได้ให้ความเห็นไว้ว่า การ์ตูนเป็นสื่อที่ใช้อ่านได้ทั่ว ๆ ไป เพราะอ่านได้ง่าย คนที่อ่านหนังสือไม่คล่องก็สามารถเข้าใจเนื้อเรื่องได้โดยดูจากภาพ และ Podolsky ก็กล่าวว่า อิทธิพลจากการ์ตูนที่ผูกเป็นเรื่องราวสามารถครอบคลุมชีวิตประจำวันของเด็ก และจากการที่เด็กนำตัวเองไปพัวพันกับการ์ตูนเรื่องทำให้เด็กสามารถปรับตัวเองให้ดีขึ้น ดังนั้นการ์ตูนที่ผูกเป็นเรื่องจึงเหมาะสมที่จะใช้แรงจูงใจในด้านความรู้หรือข่าวสารที่เด็กควรทราบ ซึ่ง "บุญมา" ก็เป็นสื่อที่เหมาะสมเพราะให้ความเพลิดเพลิน และให้ความรู้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี ถึงแม้จะมีผู้วิจารณ์ว่าการ์ตูนเป็นสิ่งไม่ดีเพราะทำให้อ่านหนังสือไม่คล่อง และเด็กดูเพียงรูปภาพ แต่ไม่พยายามอ่านคำบรรยายนั้น ไม่ได้เป็นเหตุผลที่ทำให้การ์ตูนไม่เหมาะสมกับการเผยแพร่กฎหมายแรงงานเด็ก เพราะในการเผยแพร่ด้วยการ์ตูนในเรื่องดังกล่าวนี้ ต้องการให้เด็กสนใจและเปิดรับข่าวสารความรู้ เด็กไม่จำเป็นต้องอ่านคล่อง แต่สามารถรับข่าวสารได้ด้วยภาพที่จะสื่อความหมายให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ ดังนั้นสื่อหนังสือการ์ตูนจึงนับเป็นสื่อที่เหมาะสมพอสมควรในการให้ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก

เมื่อได้รับสื่อแล้วเด็กนักเรียนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าบุคคลที่ควรจะได้อ่านด้วยเช่นกัน คือ พ่อ แม่ พี่ น้อง เพื่อน จะสังเกตได้ว่าเด็กนักเรียนจะระลึกถึงคนที่ใกล้ชิดมากที่สุด และต้องการให้คนใกล้ชิดได้รับรู้สิ่งที่ตนได้เรียนรู้มา เพราะฉะนั้นในการเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายเด็ก สามารถใช้เด็กนักเรียนเป็นสื่อบุคคลในการเผยแพร่ความรู้ เพราะจากการศึกษาของรุจิราวัฒน์ ชูทองรัตน์ (2525: ง-จ) ทำให้พบว่าสื่อบุคคลเป็นสื่อหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเพื่อนำมาพิจารณา ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1.1 ควรมีการวิจัยในทำนองเดียวกันในวงกว้างยิ่งขึ้น โดยศึกษาประชากรในเขตอื่น ๆ บ้าง เช่น ภาคใต้ และภาคตะวันออก เนื่องจากแรงงานเด็กที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้นมาจากทุกภูมิภาคในประเทศไทย

1.2 ควรมีการวิจัยในทำนองเดียวกันนี้ โดยศึกษากับประชากรที่เป็นลูกจ้างเด็กที่ทำงานในกรุงเทพมหานคร พร้อมทั้งศึกษาปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่ลูกจ้างเด็ก กำลังเผชิญอยู่ในขณะนั้น

1.3 ควรทำวิจัยในเรื่องสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กนี้ ด้วยวิธีวิจัยแบบทดลอง โดยให้มีกลุ่มควบคุมเพื่อศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มที่รับสื่อและกลุ่มที่ไม่ได้รับสื่อ เพราะการเปรียบเทียบกลุ่มที่รับสื่อ และกลุ่มที่ไม่ได้รับสื่อ สามารถให้เห็นภาพที่ชัดเจนและละเอียดมากยิ่งขึ้น

1.4 การทำวิจัยในทำนองเดียวกันนี้ในครั้งต่อไปควรศึกษาถึงลักษณะสื่อที่เด็กต้องการได้รับในทุก ๆ ด้าน อาทิเช่น รูปแบบ ภาพ สี ขนาด ฯลฯ ของสื่อที่เด็กต้องการว่าเป็นเช่นไร เพราะเหตุใด เพื่อเป็นแนวทางการจัดทำสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายได้ตรงตามความต้องการและตรงตามความพอใจของผู้รับได้มากที่สุด เมื่อผู้รับมีความพอใจในตัวสื่อ ความสนใจในเนื้อหาที่จะบังเกิด จนถึงขั้นสามารถจดจำและระลึกได้

1.5 ควรศึกษาในเรื่องการสอดใส่ ความสะเทือนใจว่า ควรมีมากน้อยเพียงใด หรือควรมีเฉพาะสิ่งที่ดี เมื่อปฏิบัติตามคำแนะนำแล้ว จะพบอนาคตที่สดใส ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ

1.6 ควรมีการวิจัยเชิงติดตามผลในการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้ว่าหลังจากรับรู้จากสื่อแล้วมีการนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติตามมากน้อยเพียงใด และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ดีเพียงใด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับโครงการเผยแพร่ สื่อสิทธิมนุษยชน เพื่อเยาวชน

2.1 ควรจัดทำสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กและสิทธิมนุษยชนเพื่อเยาวชน ในหลาย ๆ รูปแบบเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวนี้แพร่หลาย ได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

2.2 สื่อที่จัดทำขึ้น เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก และสิทธิมนุษยชน ให้แก่เด็กนั้นควรคำนึงถึง ความน่าสนใจในตัวสื่อ อาทิเช่น ภาพวาด ลายเส้น สีสัน ขนาด รูปเล่ม รูปแบบการนำเสนอ ฯลฯ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจ อยากรู้อยากเห็น

2.3 ควรให้มีการสอดแทรกความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กและสิทธิมนุษยชนในเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรการเรียนการสอนแก่เด็กนักเรียนในโรงเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาตอนปลายขึ้นไป เนื่องจากเด็กในวัยนี้มีวุฒิภาวะพร้อมที่จะรับความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็นวัยที่กำลังจะเข้าสู่วัยแห่งการใช้แรงงาน จึงจำเป็นต้องให้เด็กมีความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กเสียตั้งแต่ต้น ก่อนที่จะสายเกินไป เพราะเมื่อเด็กเข้าสู่ภาวะการใช้แรงงานแล้วอาจถูกเอารัดเอาเปรียบ เนื่องจากขาดความรู้และประสบการณ์ และในการสอดแทรกความรู้ในเรื่องดังกล่าวนี้ สามารถใช้สื่อหนังสือการ์ตูนเป็นวิชาเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต ซึ่งหนังสือการ์ตูนนี้ไม่ยากเกินไปที่เด็กและเยาวชนทั่ว ๆ ไปสามารถอ่านและทำความเข้าใจ ส่วนเกมส์นั้นสามารถใช้แทนเกมส์ทอดลูกเต๋าที่มีเล่นกันอยู่โดยทั่วไปได้ หากได้มีการปรับปรุง ขนาด ภาพ ตัวหนังสือและภาษาไปในแนวที่ผู้รับพอใจ

2.4 ควรมีการใช้สื่อบุคคลในการเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กและสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะครูในโรงเรียนจะมีบทบาทในการเป็นสื่อบุคคลได้เป็นอย่างดี และผลดีที่ตามมาคือ ความรู้ในเรื่องดังกล่าวจะเผยแพร่ไปยังผู้ปกครองของเด็กได้ โดยมีเด็กนักเรียนทำหน้าที่เป็นสื่อบุคคลถ่ายทอดมาอีกทอดหนึ่ง เพราะจากข้อค้นพบของรุ่งรัตน์ ศิริกิจวัฒนา พบว่าในเรื่องของกฎหมายเป็นเรื่องที่เข้าใจยาก เพราะต้องใช้การแปลหรือการตีความซึ่งยากที่บุคคลธรรมดาจะเข้าใจ ประชาชนที่มีการศึกษาค่อนข้างต่ำต้องการให้ผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมาย หรือนักกฎหมายเป็นผู้ถ่ายทอด เนื่องจากสามารถซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจได้ทันที ดังนั้นสื่อบุคคลและการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face to Face Communication) จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่อาจละเลย กฎหมายพื้นฐานเกี่ยวกับแรงงานเด็กนี้ ครูในโรงเรียนน่าจะมีความรู้เพียงพอที่จะถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามน่าจะจัดเป็นวิชาในหลักสูตรพร้อมทั้งจัดทำคู่มือการใช้สื่อสำหรับครู เพื่อช่วยให้ครูถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2.5 สำหรับรายชื่อสถานที่ต่าง ๆ ที่จะให้ความช่วยเหลือเมื่อลูกจ้างเด็กได้รับการกระทำที่ไม่เป็นธรรมนั้น ควรพิมพ์หรือเสนอให้เด่นและชัดเจนลงไปในเรื่องที่ใช้ในการเผยแพร่ เนื่องจากจากการวิจัย พบข้อบกพร่องในด้านนี้เป็นอย่างมาก

2.6 ควรปรับภาษาให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ เพื่อความเหมาะสมแก่ผู้รับ ควรคำนึงถึงเกี่ยวกับความยากง่ายของศัพท์วิชาการทางกฎหมายที่จะทำให้เด็กสามารถเข้าใจได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย